

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1,50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 5. januarja 1940.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrúžna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

E. D.: Izjemnost „izjemnih zakonov“

Od gospodov dr. Mačka in Cvetkovića sestavljena sporazumska listina z dne 26. avgusta 1939 izpoveduje vodila, ki odstavljajo in obsojajo drugačna vodila prejšnjega načina vladanja in vodstva države. Ona zagotavlja obnovo demokracije in ustvarja s tem spremembo političnega reda v državi; ona izpoveduje vodilo narodne vrhovnosti in enakopravnosti in ustvarja s tem značilno spremembo narodno-politične osnove in vsebine te države.

Pod veljavo prejšnjega načina vladanja so stopili v veljavo številni predpisi, katerih namen je, da preprečijo in kaznujejo sleherno prizadevanje za spremembo tega stanja, to je »državnega in družabnega reda«. Ker pa je bil prejšnji način vladanja — po lastnem uradnem označevanju — izreden, izjemen, diktatorski, je po sebi umevno, da so bili tudi vsi zavarovalni predpisi — izjemni. Ker razen zakona o volitvah poslancev še noben izjemen predpis ni izrečno razveljavljen, predstavlja nadaljnja veljava izjemnih zakonov po 26. avgustu tega leta protislovno stanje, v katerem se upravlja in vodi država sočasno po dveh, med seboj nasprotnih si smereh, kar mora v daljši dobi postati nevzdržno. Ne glede na to pa so izjemni zakoni izgubili upravičenost, ker je sprememba, in to še prav globoka in daljnosežna, pred katere nastopom so ti zakoni branili prejšnji način vladanja, že tu in že v veljavi. Prizadevanje, da se izjemni zakoni spremenijo ali sploh odpravijo, ni torej samo logično, temveč prispevek k izvedbi in k uresničenju zagotovil sporazumske listine z dne 26. avgusta 1939.

To prizadevanje seveda ni splošno; niti v pravnem svetu ne manjka celo med teoretičnimi takimi, ki so mnjenja, da se izjemni zakoni pač nikoli ne bodo izpremenili ali odpravili. Zastopnikom tega mišljenja bi prav za prav želeli, da pridejo sami pod kolo — izjemnih zakonov, pa bi se kaj hitro spreobrnil. Večina javnosti pa se pridružuje pobudi, o kateri govorimo, pobudi, kateri se pridružujemo tudi mi, in sicer ne šele sedaj.

Tem rajši razpravljamo o vprašanju, katera je tista značilnost, zaradi katere so določeni zakoni ali predpisi »izjemni«, kaj je »izjemnost izjemnih zakonov«. Če ugotovimo to posebnost, pomagamo iztakniti tisto pravno ustanovo, ki mora biti odpravljena iz splošnega pravnega reda, da izgine učinek izjemnih zakonov. S tem koristimo bodočemu razvoju v državi, razvoju, ki naj uresniči zagotovila sporazumske listine, v dvojnem oziru. Prvič tako, da si prihranimo izčrpno naštevaje zakonov, katere je šteti za izjemne, drugič tako, da spomnimo na pooblastila ministrskega sveta, da sme s svojo uredbo spremeniti ali odpraviti vsakere predpise.

V ta namen moramo ugotoviti, kaj sestavlja dosedanja pravni red v državi in katero lastnost imajo vsi zakoni, o katerih mislimo, da so izjemni.

Povprečno misli javnost, da temelji pravni red pri nas na ustavi z dne 3. 9. 1931. To je samo oblikovno res, in sicer zaradi tega, ker ustava sama zase niti ni prisilno pravo, temveč pravo obljube. Od vseh določil ustave učinkuje brezizjemno samo tisto, ki pravi, da ostanejo vsi starejši zakoni — razen enega — v veljavi. Na področju državljanskih svoboščin pa je ustava že sama prepustila zakonom prosti preudarek. Zaradi tega temelji naš pravni red izključno na zakonih, ne glede na to, so li starejši ali mlajši od ustave.

Vpravdoba med 6. 1. 1929 in 3. 9. 1931, to je doba odkrite diktature, je bila posvečena izdajanju predpisov, s katerimi se je želela diktatura zavarovati pred tem, da bi bila odpravljena. To pomeni, da je bila v prvi vrsti posvečena izdajanju predpisov, ki so ožili meje državljanskih pravic. Iz te dobe so na primer: zakon o varstvu javne varnosti in reda v državi, vulgarno znan

pod imenom »zakon o varstvu (zaščiti) države, različni zakoni o državnem sodišču za varstvo države in o njegovem poslovanju, novela diktature k zakonu o tisku, zakon o notranji upravi z nekaterimi dopolnitvami, zakon o razdelitvi države na banovine, uredba o ustroju in pristojnosti policije, dalje kazenski zakonik in zakonik o kazensko-sodnem poslovanju. Edine dopolnitve iz 3. 9. 1931 je dal k tem zakonom režim JNS v času od 1931 do 1934 z zakoni: o društvih, o volitvah poslancev ali senatorjev, o volilnih imenikih in o občinah (vaških in mestnih). Vsi ti zakoni in prejšnji ter administrativno izdane dopolnitve ali uredbe k njim sestavljajo ogrožje dosedanjega pravnega reda, tistega reda, ki s silo uravnava javno življenje (včasih tudi zasebno), ga obvladuje in upravlja. Vsak od teh zakonov ali predpisov ima svoje področje, v katerem ustvarja izjemna stanja in izjemne učinke. To velja tudi za navidezno povsem »normalen« zakon, kot n. pr. za zakon o volitvah poslancev. Kajti tudi ta zakon ima izjemne, z napisom ali z izpovedanim namenom zakona nezdržljive posledice, namreč da se pri volitvah ne pokaže ljudska volja, temveč da volitve izsilijo od volilcev pritrditev k že obstoječemu režimu. Ne samo to, temveč tudi temu zakonu ne manjka tiste značilnosti, ki se nahaja dosledno v vseh ostalih, tudi tipično izjemnih zakonih. S to lastnostjo predstavlja omenjeni zakon samo člen v verigi miselnosti in učinkovanja zveznosti, ki je med vsemi temi zakoni zelo bistroumno razpršena zato, da ni takoj vidna. Pravnik si lahko privoščijo zanimiv poskus, kako bi bil videti naš pravni red, če bi bil izšel zakon o društvih pred zakonom o volitvah poslancev in ne, kakor se je stvar izvedla, po zakonu o volitvah poslancev; v ta namen naj samo natančno pregledajo oba zakona.

Značilnost vseh teh zakonov ni nič drugega, kot do skrajne doslednosti in v vse stroke javnega življenja izvedena in neomejeno uporabljiva priložnost — prostega preudarka politične ali policijske oblasti ob sočasni popolni odvisnosti te oblasti od tistega, ki mu je izročena državna oblast.

Prosti preudarek političnega (upravnega ali policijskega) oblastva v vseh strokah javnega

Socialno-politične zahteve naših žen

Na socialno-političnem področju, ki obsega v glavnem vprašanja industrijskega, poljskega, sezonskega, hišnega delavstva, osebja hotelske in tujsko-prometne panoge, zasebnih nameščencev, dalje vprašanja obratnih zastopstev, poravnalnih stopenj, tarifnih določb, bolniškega in starostnega ter nezgodnega zavarovanja, delavske zaštite, zaštite brezposelnih, stanovanjsko vprašanje, mladinsko skrbstvo in vojno gospodarstvo, postavljajo tudi žene svoje zahteve. Vsa ta področja posegajo tudi v področje žene, zato je razumljivo, da jim žene posvečajo posebno pažnjo.

Socialno zakonodajo vodi po vsem svetu vsaj načelno mednarodni urad dela. Ta urad namreč daje smernice, stavi predloge in zakonske osnutke, ki si jih države navadno osvojijo. Ta mednarodna naprava pa nima nobenega sredstva, s katerim bi države lahko prisilila, da bi priznane določbe tudi dejansko izvajale. Poleg tega zaradi različnih valut in okoliščin v različnih državah tudi ne more določati enotnih tarif, zato je njen pomen še v večji meri platoničen. Naša država si je določbe mednarodnega urada dela v glavnem osvojila. Določbe, ki nas tukaj zanimajo, so: Washingtonska konvencija iz leta 1919, ki govori o zaščiti materinstva, dalje iz istega leta določba, ki prepoveduje delo žen v tovarnah s svinčom, cinkom itd., ter pravilnik o higienskih napravah. Nadaljnja določba iz leta 1919. prepove-

življenja je pravniška določitev tega, kar imenuje politika diktature. Od imetnika državne oblasti izključno odvisno upravno oblastvo s prostim preudarkom v vseh strokah javnega življenja pa je pravniška določitev tega, kar imenuje politika diktature vladajočega posameznika ali sloja. Naš dosedanja pravni red je po spredaj navedeni skupini zakonov in predpisov pravni red prostega preudarka, ki se je razpasel tako na široko, da mu služijo tudi nasprotja med zakoni, iz česar sledi da se je povzpел nad zakon.

Prosti preudarek upravnega oblastva sega na zakonodajno področje na ta način, da odloča državna vlada o tistih, ki smejo biti izvoljeni za ljudske zastopnike. Prosti preudarek upravnega oblastva sega na sodniško področje po različnih vdorih: na področju tiskovnega prava z neomejeno pravico cenzure in s svobodno izbiro trenutka obtožbe režimskega nasprotnika ter določitvijo smeri te obtožbe; na področju izrednega kazenskega prava tako, da odloča spet samo politično oblastvo o tem, kdo, kdaj in česa se obtoži in — obsodi, pri čemer je sodišče samo izvršilni organ policijskega prizadevanja; na področju rednega kazenskega prava tako, da je večina kaznivih dejanj moralnega značaja samo tako imenovani predlagalni delikt, ne pa delikt, ki ga država mora preganjati. Prosti preudarek političnega oblastva vlada seveda — ne glede na zakone via facti — na vsem področju tiste stroke, v kateri je politična oblast sama pristojna. Ker je ta oblast sama nosilec vse prisilnosti pravnega reda in dejansko tako tudi najvišja stroka državnega delovanja, ni nikogar, ki bi preprečeval političnemu oblastvu uporabo prostega preudarka v lastni pristojnosti tudi tam, kjer ga zakon sam ne dovoljuje.

Prizadevanje za spremembo ali odpravo izjemnih zakonov, nastalih iz 6. januarja 1929, se mora torej truditi, da se odpravi splošna veljava prostega preudarka politične oblasti in supremacija politične oblasti nad zakonodajno in nad sodno. Prosti preudarek upravne oblasti pa mora biti spet zavrnjen nazaj na področje tehnične potrebe javne uprave, in upravna oblast sama mora biti spet zavrnjena nazaj na tretjo, po hierarhiji strok državne oblasti najnižjo stopnjo, pod zakonodajno in pod sodno. To mora biti bistvena smer prizadevanja za sprememb ali odpravo izjemnih zakonov.

duje v industriji nočno delo za žene. Leta 1921. je MUD izdal priporočilo, naj bi se določbe konvencije iz leta 1919. razširile tudi na poljedelsko delavstvo, vendar o tem doslej ni izšla nobena določba. Leta 1926. je izšla dalje določba o zaščitnih merah za žene in dekleta, ki se izseljujejo, leta 1928. uredba, naj bodo v odboru za postavljanje minimalnih mezd tudi žene. Leta 1931. je izšla odredba o prepovedi uporabe svinčenega belila, leta 1934. revizija konvencije o nočnem delu in leta 1935. nekaj sprememb, zlasti pa prepoved dela žen pod zemljo v rudnikih.

Kljub vsem tem lepim določbam, ki so pri nas tudi uzakonjene, je čisto ostalo vse pri starem. Zato je prva zahteva, ki jo naše žene postavljajo, ta, naj se zakoni, ki so moderni in ki so v skladu s potrebami delovnega človeka, tudi dejansko izvajajo. Inspekcija dela, ki je menda inspekcija samo po naslovu, naj bi poskrbela za to, da bi zakone tudi v resnici izvajali.

Poleg tega je treba, preden se dotaknemo posebnih zahtev, omeniti pomanjkljivosti naše statistike. Pri nas še davno nismo zajeli vseh vprašanj našega prebivalstva skratka zato, ker je izven naše evidence, ker za to še nimamo statistične osnove. To velja zlasti za naše poljedelsko prebivalstvo. V knjigi »Socialni problemi naše vasi«, ki jo je leta 1938. v Ljubljani izdal Socialni ekonomski institut, je zapisal Hrvoj Mai-

